

YOSH AVLOD TARBIYASIDA RAQS SAN'ATINING O'RNI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6502430>

Ruxshona Rasulova

O'zbekiston davlat xoreografiya

akademiyasi talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'sib kelayotgan yosh avlodning ta'lim va tarbiya jarayonida raqs va san'atning keng ahamiyati hamda uning oilada jamiyatdagi o'rni yoritilgan bo'lib, shuningdek, maqolada so'nggi yillarda davlatimiz tomonidan raqs san'atiga qaratilgan yuksak e'tibor yuzasidan faktlar va asosli fikrlar bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *oila, tarbiya, ta'lim, raqs, libos, farzand, millat, jamiyat, ezgulik, xalq, madaniyat, san'at.*

Jamiyatimiz taraqqiyotida ma'naviy va jismoniy sog'lom avlodni har tamonloma yetuk barkamol qilib tarbiyalashda, bugungi kunda bizning oldimizdagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri sanaladi Sababi yoshlarning bugungi kundagi olgan ta'lim-tarbiyasi nafaqat o'zlari uchun balki yurtimiz taraqqiyoti uchun eng muhim poydevordir. Hurmatli Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bejizga "Agar mendan sizni nima qiynaydi" deb so'rasangiz, farzandlarimizning ta'lim va tarbiyasi deb javob beraman" - degan fikrlari fikrimizning yaqqol dalilidir.

Jahonning ko'pgina mamlakatlarida yosh avlodga raqs san'atidan tarbiya berish ishlari umumdavlat ahamiyatga ega bo'lib, shaxsni shakllantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Har bir mamlakatning raqs san'ati shu xalqning ko'zgidir. Xalqning, xulq atvori milliy urf odati, yashash tarzi, libosi, madaniyati raqs orqali ifodalanadi. Har bir millat va elatlarni birlashtiradigan an'alarimizni mustahkamlaydigan, har qanday ko'ngilni o'ziga rom eta oladigan, insonlarni qalbiga ezgulik urug'ini ekib boshqa yomon illatlarga qarshi kurashadigan ham raqs sa'nati desak mubolag'a emas. Raqs sa'natining inson ruhiyatiga ta'sir qilish borasida keng imkoniyatlar qadimdan oq musiqashunoslar, mutafakkirlar va olimlar diqqatini o'ziga jalb qilgan va raqs san'atining qanchalik beqiyosligi hamda tarbiyaviy jihatdan ham katta ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlagan.

O'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasida raqs sa'nati - qiz bolalarda, go'zallik va nafosat, nazokat, xayo va iffat, o'g'il bolalarda jasurlik, qat'iyatlilik va sabr taqot, ezgulik, Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashda o'zbek milliy raqs san'atining o'rni hamda ahamiyati beqiyos. Milliy raqslarda xalqimizning eng munavvar qadriyatlari, insoniy fazilatlarini, milliy an'analari ifodalanadi.

Raqs sa'natining tarbiyasi avvalo oiladan boshlanadi. Agar oilada o'zaro sog'lom muhit, san'atga bo'lgan qiziqish bo'lsa bolada o'z-o'zidan musiqa va raqsqa qiziqish

paydo bo'ladi. Ma'lumki, yaxshi oilaviy muhitda tarbiyalangan bolaning tarbiyasi, xulq-atvori, boshqalar bilan munasabati, o'zini tutishi yaxshi bo'ladi. Turli voqeahodisalar, urf-odat, madaniyat va san'atga oid taassurotlari ko'pincha ijobiy kechadi. Oilada birgalikda televizor ko'rish, raqs, teatr tomosha qilish va o'z ta'surotlarini o'rtoqlashish kabi muloqotlar bolalar dunyo qarashini rivojlantiradi. Ota-onalar bo'sh vaqtlarida farzandi bilan birga musiqa tinglab, raqsqa tushsa ularda jismonan tetiklik, yaxshi kayfiyat, o'zaro mehr-oqibat paydo bo'ladi.

Bolalar tomonidan raqs ijro etilishi avvalo milliy raqsni ijro etishdan boshlanishi lozim. Biz o'qituvchilar dars jarayonida milliy raqsning o'ziga xos, bir-biridan farq qiladigan yo'nalishi haqida tushuncha berishimiz kerak. Masalan, Farg'ona, Buxoro va Xorazm yo'nalishidagi raqslar haqida ma'lumot berganda, shu yerning tabiyati, odamlarning yashash tarzi, kasb-kori, kiyimlari, urf-odatlar haqida ma'lumot berilsa bolaga raqs harakatlarini tushunish oson bo'ladi. Vodiyning chiroyli, nozik lirik harakatlari, rang-barang atlas shoyi kiyimlari va do'ppilari, beqasam to'nlar haqida tushuncha berilsa, Buxaro raqs yo'nalishida esa bu yerdagi xalqning chiroyli zardo'zi kiyim-kechaklari, taqinchoqlari, tez va keskin shiddatli yelka va oyoq harakatlari, Xorazm yo'nalishidagi raqslarga boshqa regiyonga o'xshamaydigan nozik, chiroyli, go'zal, kayfiyatni ko'taradigan sho'x harakatlari, zebu ziynatga boy kiyimlari, qiz bolalarda do'ppisi bilan pari, o'g'il bolalarda cho'girmasi haqida tushuncha berish mumkin.

San'at – xalqlarni o'zaro birlashtiruvchi muhim vositalardan biridir. Insonlarning ma'naviy dunyosini boyitadigan va ruhiyatiga madaniy xordiq bag'ishlovchi raqs orqali borliqdagi voqeiliklar va insonlarning hissiyotlari, ichki kechinmalari, orzu-umid va dard xasratlari turli harakatlarda o'z aksini topgan. Ularda insonlarning hayot tarzi, shodliklari, qayg'ulari kabi murakkab ko'rinishlar, psixologik holatlari ko'pincha muhit bilan uyg'unlashtirilib ifodalanadi. Uning qanday ko'rinishga ega bo'lishi esa albatta ijtimoiy hayot bilan chambarchas bog'liq. Raqsda davrning ruhi yaqqol ko'zga tashlanadi. Har bir raqsda shaxsning tuyg'ulari, g'oyalari, o'y-fikrlari va xattoki, hayotda nimaga ko'proq intilishi ham namoyon bo'lishi bilan birga, o'zi yashab turgan davr xususida ham keng ma'lumot berishi mumkin.

Odatda go'zal raqsni yaxshi san'at asariga qiyoslaydilar. Bu bejiz emas. Agar haqiqatan ham raqqos yoki raqqosa o'z ishining ustasi bo'lsa, o'zini raqsdan ayro tasavvur qila olmasa, uning ijrosi kishilarda chiroyli she'riyatdek taasurol qoldiradi. Nafosat va malohat bilan ijro etilgan raqs uzoq vaqt muxlislar tilidan tiliga ko'chib yuradi. Raqs san'atida odatda harakatlar ramziy mazmunga ega. Xususan o'zbek raqs san'ati nafaqat jozibador plastik harakatlari, balki falsafiy mohiyatga ega bo'lganligi uchun ham boshqa xalq raqslari orasida ajralib turadi.

Milliy raqsimizga milliy-ma'naviy qadriyatlarimiz qatorida alohida e'tibor berila boshlandi. Qadimgi va hamisha yosh "Lazgi" raqsimizni YUNESKO nomoddiy madaniy yodgorliklarni muhofaza qilish hukumatlararo qo'mitasi ovoz berishsiz Insoniyatning

nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritishga qaror qildi. Shunday qilib, YUNESKO Xorazm raqsini saqlab qolish, rivojlantirish va ommalashtirish bo'yicha zarur choralarni ko'rish majburiyatini zimmasiga oldi. Endilikda biz xalqimizning ajoyib, xilma-xil va bir biridan go'zal raqs an'alarinidan ma'naviy zavq olish, ruhiy bahramand bo'lish imkoniga ega bo'ldik. Milliy raqs xalqimiz boy ma'naviyatining, barkamol ruhiyatining sadolardagi go'zal badiiy ifodasi bo'lish bilan bir qatorda yangi, buyuk davlat bunyodkorligi yo'lida tinmay mehnat qilayotgan xalqimizga, ma'naviy ruhiy quvvat bag'ishlovchi muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Biz aytmoqchi bo'lgan fikr shundayki, raqs san'atining g'oyaviy mazmuni, nafaqat yosh avlod balki butun insoniyat tarbiyasi bilan bog'liqdir.

Raqsning ana shunday o'tkir tarbiyaviy kuchidan foydalanish, san'at vositasida yosh avlodning ma'naviy dunyo qarashini shakllantirish, ularda yuksak axloqiy sifatlarni tarbiyalash

biz o'qituvchilarning zimmasidagi eng muhim va doim dolzarb bo'lgan vazifalardan biridir.

Ma'lumki, biz bugungi kunda, butun dunyo shiddat bilan o'zgarayotgan fan-texnika, innovatsiyalar asrida yashayabmiz. Fan-texnika qanchalik tez o'zgarsa bizning hayotimizda milliy raqs san'atining o'rni shunchalik muhim bo'lib boraveradi. O'zbekiston Prezidentining 2020-yil 4-fevraldagi "Raqs san'ati sohasida yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish va ilmiy salohiyatni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi hamda "Milliy raqs san'atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari madaniyat va san'at taraqqiyotida o'ziga xos tarixiy voqea bo'ldi. Ayni qarorlar asosida Toshkent davlat milliy raqs va xoreografiya oliy maktabi negizida davlat oliy ta'lim muassasasi shaklida Madaniyat vazirligi tizimida O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi tashkil etildi. 2021-yil 22-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasining Urganch filiyali tashkil topdi. Akademiyaga bu yil 17 talaba qabul qilinib, ularga malakali o'qituvchilar raqs yo'nalishida o'quv dasturi bo'yicha dars bermoqda. O'zbekiston Davlat xoreografiya akademiyasining Urganch filiali yonida boshlang'ish xoreografiya maktabi ochildi Va maktabga bu yil 24 o'quvchi tanlov asosida qabul qilindi.

Milliy raqs san'ati sohasini rivojlantirishda malakali kadrlar tayorlash, Xorazimning qadimiy raqsi "Lazgi"ni asrab-avaylash, uni ilmiy o'rganish va jahonga targ'ib qilishda akademiya zimmasiga katta mas'uliyat yuklangan. Biz buni o'zimiz sidqidildan his qilib, bor bilim va tajribamizni qo'llab, go'zal raqs san'atining rivojlanishiga o'z hissamizni qo'shamiz.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, raqs tarbiyasi shaxs sifatida shakllanayotgan yoshlarda so'g'lom, qaddi qomati chiroyli, qalbida milliy ruhni kamol toptirish, ma'naviy va axloqiy madaniyatni, didni shakllantirish, tasavvurlarini yanada boyitish

hamda ularda vatanparvarlik, insonparvarlik tuyg'ularini, tashabbuskorlik qobiliyatlarini kamol toptirishdir.

Zero, san'at va madaniyatdek qudratli kuch orqali inson qalbiga yo'l topish haqida so'z yuritilar ekan, hammamiz yaxshi tushunamizki, har qaysi iste'dod egasi o'ziga xos bir olam, shu sababli ijod ahlida yangi ijodiy marralar sari ilhomlantiradigan muqaddas tushunchalar borki, ular Vatan va xalq manfaati, ezgulik va insoniylik tamoyillari bilan uzviy bog'liqdir. Agarki, har qaysi ijodkor o'z asarlarida ana shu o'lmas g'oyalarni bosh maqsad qilib qo'ysa, ularni badiiy mahorat bilan ifoda eta olsa, hech shubhasiz, adabiyot ham, madaniyat va san'at ham tom ma'noda ma'naviy yuksalishga xizmat qilib, o'zining ijtimoiy vazifasini to'liq ado etishga erishgan bo'ladi.¹³

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining –Ta'lim to'g'risidagi qonuni. //Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. –Toshkent; –Sharq•, 1997, 20-29 betlar.
2. O'zbekiston Respublikasining –Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida•gi qonuni. //Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. –Toshkent; –Sharq, 1997,
3. И.А.Каримов. Юсак маънавият енгилмас куч. Т.: «Маънавият», 2008.
4. Mavlonova R. Pedagogika. -Т.: 2002.- 80 str.. Pirmuxamedova M. Pedagogik mahorat asoslari.- Т.: 2001.
5. Sayidaxmedov N.S. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Т., O'zMU

---

¹³И.А.Каримов. Юсак маънавият енгилмас куч. Т.: «Маънавият», 2008, Б-3